Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt lausuntoamme otsikon asiassa, jonka johdosta esitämme seuraavaa:

Esitys liittyy hallituksen ohjelmaan sisältyvään tavoitteeseen uudistaa työttömien palveluita sekä kohtuullistaa työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää niin, että työnhakijoiden oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisista työvoima- ja yrityspalveluista annettua lakia, työttömyysturvalakia, työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettua lakia, kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia.

Työttömien työnhakua ja ohjaamista palvelutarpeen mukaisiin palveluihin tuettaisiin siten, että työ- ja elinkeinotoimisto tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleva kunta tapaisi työnhakijan työnhakukeskustelussa työttömyyden alkuvaiheessa lähtökohtaisesti kahden viikon välein. Nykyisten kolmen kuukauden välein järjestettävien työnhakijan haastattelujen lisäksi työnhakijalle järjestettäisiin puolen vuoden välein kuukauden kestävä jakso, jonka aikana järjestettäisiin kaksi työnhakukeskustelua.

Työttömyysturvaoikeuden jatkumisen edellytyksenä työnhakijan olisi haettava tiettyä määrää työmahdollisuuksia. Hakuvelvollisuus kirjattaisiin työllistymissuunnitelmaan. Työnhakijalle voitaisiin edelleen myös tarjota haettavaksi yksilöityjä työpaikkoja. Näiden työpaikkojen hakeminen velvoittaisi tietyin edellytyksin työnhakijaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä. Jos työnhakija laiminlöisi hakea työmahdollisuuksia tai osallistua palveluihin häneltä edellytetyllä tavalla, häntä ensimmäisen laiminlyönnin osalta muistutettaisiin työttömyysetuuden saamisen edellytyksistä. Korvauksettomien määräaikojen kestoja porrastettaisiin ja lyhennettäisiin.

Esityksen tavoitteena on parantaa työllisyyttä vähintään 9 500 työllisellä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2022 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 2.5.2022.

Suomen Yrittäjät pitää esitystä periaatteiltaan kannatettavana. Työttömyysturvan seuraamusjärjestelmän porrastaminen ja työnhakijan vastuun lisääminen työttömyysturvan edellytyksenä ovat oikeansuuntaisia muutoksia. Esitetty malli lisäisi työnhakijan itsenäistä vastuuta hakea työmahdollisuuksia, mutta toisaalta se myös keventäisi työnhakijan velvoitteita osallistua työ- ja elinkeinotoimiston järjestämiin palveluihin.

Työnhakijan kohtaaminen aikaisemmin ja useammin työttömyyden alkuvaiheessa on ensisijaisesti kannatettava muutos, mikäli tapaamisten sisältö pystytään rakentamaan siten, että se edesauttaa nopeaa siirtymistä uuteen työhön. Tavoitetta toki voi heikentää työnhakijalla oleva ammattitaitosuoja. Jos alan töitä on esim. alueella heikosti tarjolla, ei lisääntyneet tapaamisetkaan todennäköisesti nopeuta työllistymistä.

Esityksen mukaan työnhakijan tulisi hakea työmahdollisuuksia työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä työllistymissuunnitelmassa määrätyllä tavalla. Lähtökohtaisesti työnhakijalta edellytettäisiin neljän työmahdollisuuden hakemista kuukauden kestävän tarkastelujakson aikana. Määrällinen työnhakuvelvollisuus kirjattaisiin työllistymissuunnitelmaan alkuhaastattelussa tai sitä edeltävässä täydentävässä työnhakukeskustelussa.

Määrällistä työnhakuvelvollisuutta voitaisiin alentaa, jos työ- ja elinkeinotoimisto tai työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleva kunta arvioi, ettei neljän työmahdollisuuden hakeminen tarkastelujakson aikana ole mahdollista. Arviossa otettaisiin työnhakijaan liittyvistä seikoista huomioon henkilön työkokemus, koulutus ja muu osaaminen sekä työkyky ja työnhakijalla mahdollisesti oleva työttömyysturvalaissa tarkoitettu ammattitaitosuoja. Näiden seikkojen vaikutusta työnhakumahdollisuuksiin arvioitaisiin suhteessa työmarkkinatilanteeseen. Esimerkiksi pelkästään huono työmarkkinatilanne ei kuitenkaan olisi peruste alentaa määrällistä työnhakuvelvollisuutta.

Seuraamusjärjestelmän rakenteen muutosta voidaan pitää periaatteeltaan tarkoituksenmukaisena, kun laiminlyöntien määrä vaikuttaa seuraamuksen ankaruuteen. On selvää, että työttömyysetuuden saamiseksi työttömän henkilön tulee aktiivisesti hakea töitä ja olla työmarkkinoiden käytettävissä. Työllistymissuunnitelman noudattamiseen sitoutuminen on käytännössä se tapa, millä työtön henkilö täyttää velvollisuutensa. Jotta työllistymissuunnitelmalla olisi myös käytännössä merkitystä, sen noudattamisen laiminlyönnistä on oltava

jonkinlainen seuraamus. Seuraamusjärjestelmään tehtävät muutokset ovat perusteltuja tilanteessa, jossa työttömäksi päätyvälle henkilölle asiat ovat uusia ja laiminlyönti johtuu lähinnä erehdyksestä. Sen sijaan työhaluttomien henkilöiden työnhaun kannustimet heikkenevät muutoksessa. Seuraamusten uudenlainen porrastaminen voi kuitenkin aiheuttaa merkittäviä kustannusvaikutuksia.

Esityksen tavoitteena on parantaa työllisyyttä ja työnhakijan lisääntyvien kohtaamisten seurauksena syntyykin tarve lisätä työ- ja elinkeinotoimistojen ja kuntakokeilussa olevien kuntien työntekijämäärää. Yksityiselle sektorille ei esitettyjen muutosten seurauksena kuitenkaan synny yhtäkään uutta työpaikkaa eikä yksikään yritys työllistä yhtään innokkaammin.

Tilastojen mukaan työikäisistä jopa 400 000 henkilöä on työmarkkinoiden ulkopuolella ja pitkäaikaistyöttömien määrä on noussut yli 110 000 henkilön. Samaan aikaan yrityksillä on merkittäviä vaikeuksia saada työntekijöitä, ja siitä on tullut jälleen kasvun este. Hallituksen on tehtävä rakenteellisia muutoksia sekä työmarkkina- että sosiaaliturvajärjestelmään. Yksityiselle sektorille työpaikkoja syntyy ainoastaan, jos se on sekä työnantajalle että työtä hakevalle taloudellisesti kannattavaa.

Kunnioittavasti,

Suomen Yrittäjät

Harri Hellstén
työmarkkina-asioiden päällikkö